

ćen je Direktivi 2016/2341 o djelatnosti i nadzoru institucija koje provode strukovno mirovinsko osiguranje. Navedena direktiva predstavlja noveliranu verziju stare direktive 2003/41 čija je glavna svrha uspostava kvalitetnog nadzora radi bolje zaštite mirovinskih prava članova i korisnika takvih privatnih mirovina. Završno, jedanaesto poglavlje knjige posvećeno je postupcima zaštite socijalnih prava na europskoj razini.

Zaključno ističem kao posebnu vrijednost knjige *Europäisches Sozialrecht* što su autori uspjeli jednu tako široku i složenu materiju europskog prava vrlo sistematično prikazati, olakšavajući čitatelju njezino razumijevanje i nudeći odličan i cjelovit teorijski i praktičan pregled te dubinsku analizu svake pojedine norme. Time su pokazali da su vrhunski znanstvenici i pravi znalci europskog socijalnog prava. Osim što je knjiga prepuna detalja, a ipak jednostavna za razumijevanje, prednost je i što njezin urednik i glavni autor, profesor emeritus Maximilian Fuchs te ostalih devet autora ustrajno ulažu napore u njezino redovito ažuriranje, na što upućuje i ovo najnovije 7. izdanje, koje je obnovljeno sa svim najnovijim propisima EU-a i sudskom praksom. Stoga je ova knjiga odličan izvor znanja te ju možemo opravdano smatrati neophodnim priručnikom za sve znanstvenike i praktičare koji se bave pravom EU-a u području socijalne sigurnosti.

Doc. dr. sc. Ivana Vukorepa
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

doi: 10.3935/rsp.v25i1.1518

THE 2016 CSO SUSTAINABILITY INDEX FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE AND EURASIA (20th Edition)

USAID

Washington, 2017., 287 str.

Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) predstavila je dvadeseto izdanje Indeksa održivosti organizacija civilnog društva za Središnju i Istočnu Europu i Euroaziju¹, koja obuhvaća razvoj događaja u 2016. godini. Indeks održivosti organizacija civilnog društva (CSOSI) ključni je analitički alat za mjerenje napretka civilnog sektora u regiji Srednje i Istočne Europe i Euroazije. Indeks prati napredak civilnog sektora u 24 zemlje (Albanija, Armenija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka, Estonija, Georgia, Mađarska, Kosovo, Latvija, Litva, Makedonija, Moldova, Crna Gora, Poljska, Rumunjska, Rusija, Srbija, Slovačka, Slovenija i Ukrajina) tijekom posljednjih dvadeset godina.

Indeks u obzir uzima cjelokupno poticajno okruženje za razvoj civilnog društva, s naglaskom na 7 dimenzija: pravno okruženje, organizacijske kapacitete, financijsku održivost, zagovaranje, pružanje usluga, infrastrukturu i javni imidž. Indeks je razvila Američka agencija za međunarodni razvoj u suradnji s lokalnim organizacijama iz zemalja u kojima se Indeks primjenjuje. Metodologija Indeksa oslanja se na stručnjake u području civilnog društva te oni iz svog iskustva i prakse procjenjuju i ocjenjuju navedenih sedam dimenzija odr-

¹ Dostupno na: https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/CSOSI_Report_7-28-17.pdf.

živosti civilnog društva tijekom godine. Svaka dimenzija ocjenjuje se prema skali od 7 stupnjeva na kojoj broj 1 označava vrlo naprednu razinu, a broj 7 vrlo nisku razinu razvoja.

Stručnjaci se zajedno dogovaraju oko ocjene svake pojedine dimenzije. Uzima se prosjek dimenzija kako bi se dobio ukupni rezultat održivosti OCD-a određene zemlje. Urednički odbor koji je sastavljen od tehničkih i regionalnih stručnjaka preispituje rezultate svake pojedine zemlje s ciljem održavanja dosljednih pristupa i standarda kako bi se omogućila međusobna usporedba. Indeks je koristan izvor informacija za lokalne OCD-e, vladu, donatore, akademsku zajednicu i druge koji žele bolje razumjeti i pratiti ključne aspekte održivosti organizacija civilnog društva. Iako postoje neka vidljiva ograničenja metodologije, u vidu ograničenja u broju sudionika panela stručnjaka i uglavnom prikupljenih subjektivnih ocjena stručnjaka te s druge strane prakse uredničkog odbora koja ne dozvoljava drastična odstupanja u ocjenama dimenzija u odnosu na prethodnu godinu, bez obzira na argumentiranost odstupanja, ipak se radi o važnom alatu za razumijevanje i mjerenje održivosti OCD-a.

Udruga CERANEO – Centar za razvoj neprofitnih organizacija je partner iz Hrvatske na ovom istraživačkom projektu i petu je godinu za redom izrađivala Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj.

Indeks održivosti organizacija civilnog društva za 2016. godinu nastavlja prikazivati širok spektar različitosti u održivosti civilnog društva. Organizacije civilnog društva u regiji uče se sve više prilagođavati sužavanju civilnog prostora, pronalaženjem novih načina zagovaranja, mobilizacije građana i prikupljanja sredstava. Rezultati pokazuju da je civilno društvo mnogih zemalja, uključujući Mađarsku,

Rusiju, Azerbajdžan i Makedoniju, tijekom posljednjih nekoliko godina doživjelo značajno nazadovanje u održivosti. Spomenuto nazadovanje ne prijeti samo održivosti OCD-a, već prijeti temeljnoj slobodi udruživanja, okupljanja i izražavanja građana. Masovni prosvjedi diljem regije Jugoistočne Europe i Euroazije u ovogodišnjem Izvješću pokazuju da javne demonstracije i dalje predstavljaju važan alat za privlačenje pozornosti javnosti i političara za pitanja od javnog interesa. Održivost OCD-a u mnogim zemljama regije postaje sve nesigurnija uslijed smanjenja pristupa financiranju i sužavanju operativnog prostora OCD-a. Međutim, ovogodišnje izvješće ističe napredak u financijskoj diversifikaciji kroz inovativne prakse. Budući da vlade ograničavaju pristup stranim sredstvima i smanjuju državno financiranje, OCD-i se sve više okreću *crowdfundingu* kao alternativnom izvoru financiranja. Metodologija Indeksa oslanja se na stručnjake u području civilnog društva te oni iz svog iskustva i prakse procjenjuju i ocjenjuju 7 dimenzija održivosti.

Uslijed specifične političke dinamike, Indeks održivosti OCD-a u Hrvatskoj za 2016. godinu bilježi pogoršanje unutar gotovo svih promatranih dimenzija. Politička scena u 2016. godini obilježena je nestabilnošću Vlade koja je pokazivala izrazito nepovjerenje prema civilnom društvu. Tome najbolje svjedoči odluka Vlade o drastičnom smanjenju sredstava Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva, donesena na telefonskoj sjednici Vlade, bez prethodnog savjetovanja s predstavnicima Savjeta za razvoj civilnog društva, Vladinog savjetodavnog tijela u ovom području. Dio lutrijskih sredstava namijenjenih civilnom društvu putem Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva smanjen je s 14 na nešto više od 4 posto, drugim riječima umanjen je za oko 70 posto.

Spomenuto rezanje sredstava ostavilo je posljedice unutar svih dimenzija održivosti OCD-a, očekivano najsnažnije u okviru financijske održivosti organizacija. OCD-i nisu dobili nikakav vremenski period prilagode na novonastale okolnosti, što se odrazilo na kadrove OCD-a uslijed čega se trend stalne borbe za očuvanje radnih mjesta unutar sektora dodatno pogoršao.

Pojedine platforme OCD-a izrazito su oštro kritizirale Vladu, što je stvorilo efekt da su udruge bile negativno etiketirane i promatrane kao politički akteri. Stvoreno je okružje u kojem je djelovanje OCD-a promatrano kao suvišno i parazitsko. Pojedini saborski zastupnici kao i članovi tadašnje Vlade u svojim su javnim istupima pokazivali izrazito nerazumijevanje civilnog društva kao i nepovjerenje u civilni sektor što se posebno odrazilo na javnu sliku (imidž) civilnog sektora u javnosti.

Politički nestabilna 2016. godina nije pružila mnogo prilika OCD-ima za zagovaranje promjena koje se donose na institucionalnoj razini. Usprkos lošem ozračju, OCD-i su aktivno sudjelovali u širokom spektru zagovaračkih aktivnosti. Organizacije snažnije koalicijski djeluju kroz modele platformi što najbolje potvrđuje snažan odjek inicijativa u javnom prostoru. Neke od najvidljivijih inicijativa u 2016. godini bile su: »Hrvatska može bolje«, »Dobrodošli«, »Za snažno civilno društvo«, »Gledaj (u)druge«, »Hod za život«, »Kulturnjaci 2016«.

Svijest kako povoljan pravni i regulatorni zakonski okvir može poboljšati učinkovitost i održivost OCD-a prisutna je u civilnom društvu, no politički nestabilna 2016. godina nije pružila mnogo prilika OCD-ima za zagovaranje ovih promjena.

OCD-i, prema ocjenama stručnjaka, značajno šire ponudu proizvoda i usluga. Širok spektar raznolikih usluge i proizvoda

koje javni i privatni sektor nisu u mogućnosti pružiti, osiguravaju OCD-i. OCD-i su već duže vrijeme jako važan izvor širokog spektra socijalnih usluga za ranjive skupine na cijelom području Hrvatske. Za neke ranjive skupine, posebice za osobe s invaliditetom, OCD-i su primarni izvor podrške. OCD-i pružaju usluge od javnog interesa i često su instrumentalizirani, primjerice, za pomoć siromašnim obiteljima, pružanje pravne pomoći, obrazovanje osoba s invaliditetom i slična područja podrške ranjivim skupinama. Međutim, izostaje socijalno ugovaranje i kontinuitet u financiranju socijalnih usluga koje pružaju OCD-i. OCD-i i dalje primarno projektno financiraju socijalne usluge koje nude građanima.

Dok je na nivou Europske unije razvijena praksa financiranja OCD-a kroz programe zakladništva i filantropije, u Hrvatskoj područje razvoja filantropije i zakladništva još uvijek nije prepoznato kao strateško pitanje te izostaju investicije u razvoj spomenutih područja.

Glave institucije civilnog društva u Hrvatskoj u svom habitusu nemaju jasno postavljena načela filantropije i zakladništva, a u društvu postoji duboko nerazumijevanje za razvoj financiranja civilnog društva i funkcioniranja organizacija poput zaklada. Postoje raznoliki izvori financiranja OCD-a u Hrvatskoj, ali organizacije se i dalje dominantno oslanjaju na financijsku podršku s državne razine.

Bez obzira na raznolikost financiranja OCD-a, sredstva kojima raspolažu OCD-i nisu dostatna za dugoročno planiranje. Vjernih i stalnih podupiratelja OCD-i uglavnom nemaju, a u posljednje vrijeme se sve više okreću prema građanima. Organizacije sve veći interes pokazuju za korištenje novih modela prikupljanja sredstava, poput *crowdfunding* kampanja, no ovo područje još uvijek nije dovoljno jasno i

konkretno regulirano što organizacije često priječi da se odluče na ovaj model.

Suradnja između civilnog i privatnog sektora još uvijek nije dovoljno razvijena i potrebno ju je jačati. Doživljaj poslovnog sektora o OCD-ima zasada isključivo ovisi o elokventnosti i prezentacijskim vještinama predstavnika OCD-a zbog čega je potrebno napraviti iskorake u tom području i educirati predstavnike OCD-a za umrežavanje s poslovnim sektorom, a poslovni sektor senzibilizirati za područje civilnog društva.

Hrvatska statistika i dalje ne prati podatke o zaposlenosti u OCD-ima. Također, ne postoji strategija zapošljavanja u civilnom sektoru što otežava planiranje kadrova u ionako prekariziranom sektoru.

Ova zanimljiva publikacija pružila je uvid u stanje civilnog društva u zemljama Središnje i Istočne Europe i Euroazije. Iznimno je važna u kontekstu komparativne analize stanja civilnog društva u promatranim zemljama te otvara nova područja istraživanja.

U cjelini, publikacija pokazuje da na OCD-e i dalje utječu politički i ekonomski kontekst u kojem djeluju. Djelovanje OCD-a u Srednjoj i Istočnoj Europi i Euroaziji u 2016. godini dominantno su obilježili parlamentarni izbori, izbjeglička kriza te nepovoljne ekonomske prilike. Članstvo u Europskoj uniji bitno je obilježje zemalja koje Indeks proučava (jedanaest zemalja članica, četiri zemlje kandidatkinje dok su Kosovo i Bosna i Hercegovina potencijalni kandidati za ulazak u EU).

Ovogodišnje izdanje Indeksa održivosti vjerno ilustrira da je težak posao razvijanja čvrsto ukorijenjenih demokratskih kultura – uključujući razvoj neovisnog, živog i pluralističkog civilnog društva još uvijek pred zemljama Srednje i Istočne Europe i Euroazije.

Građanski prostor ostaje ograničen u nekoliko zemalja u regiji, kao što su Azerbajdžan, Bjelorusija i Rusija, te se situacija pogoršala u nekim zemljama koji su prethodno postigli značajan napredak, kao što su Mađarska i Makedonija. Istodobno, ovo izdanje indeksa održivosti OCD-a pruža razlog za optimizam, budući da organizacije civilnog društva nastavljaju poduzimati javne akcije o pitanjima koja su im važna i pronalaze nove načine kako iskoristiti javnu potporu, uključujući pitanja i radnje za ljudska prava.

Petra Bratoš i Iva Mrdeža
CERANEO – Centar za razvoj
neprofitnih organizacija, Zagreb